

Nr 29

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avtal om inrättande och drift av ett forsknings- och ett serviceorgan på vatten- och luftvårdsområdet.

I en den 22 oktober 1965 dagtecknad proposition, nr 154, vilken hänskjutits till jordbruksutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, vartill som bilaga fogats ett den 15 oktober 1965 dagtecknat avtal mellan svenska staten och Stiftelsen Industriens vatten- och luftvårdsforskning om inrättande och drift av ett forsknings- och ett serviceorgan på vatten- och luftvårdsområdet, föreslagit riksdagen att *dels* bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna avtalet med Stiftelsen Industriens vatten- och luftvårdsforskning om inrättande och drift av ett forsknings- och ett serviceorgan på vatten- och luftvårdsområdet, *dels* till Bidrag till Institutet för vatten- och luftvårdsforskning på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1965/66 under nionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 473 000 kr.

I propositionen har under rubriken Nuvarande förhållanden lämnats en redogörelse för verksamheten vid Skogsindustriernas vattenlaboratorium (s. 3). Därefter har redogjorts för en av Sveriges industriförbund gjord framställning om inrättande och drift av ett av industrien och staten gemensamt finansierat institut för vatten- och luftvårdsforskning jämte ett serviceorgan inom samma område (s. 3—5) ävensom för däröver avgivna remissyttranden (s. 5—6). Slutligen har under rubriken Förhandlingsmannens förslag redogörelse lämnats för en av en särskilt tillkallad förhandlingsman avgiven promemoria om inrättande och drift av ett forsknings- och ett serviceorgan på vatten- och luftvårdsområdet (stencil Jo 1965: 8) samt för av denne avlämnat avtal med Stiftelsen Industriens vatten- och luftvårdsforskning (s. 7—9).

Utskottet tillåter sig hänvisa till sagda delar av propositionen.

Efter förenämnda redogörelser har *departementschefen* i propositionen nr 154 anfört följande.

»Vid anmälan av prop. 1965: 97 angående vatten- och luftvårdens organisation till årets värriksdag berörde jag utvecklingen på vatten- och luftvårdens område. Jag framhöll bl. a. att utvecklingen kännetecknades av att naturen utsätts för en tilltagande förorening, som följer i den moderna teknikens och befolkningskoncentrationens spår. Av den redogörelse jag lämnade framgick vidare bl. a., att den totala vattenförbrukningen i vårt land

sedan år 1930 fyrdubblats och sedan år 1950 fördubblats. Den ojämförligt största vattenkonsumenten är industrien. På denna beräknas inte mindre än 80 % av den totala vattenförbrukningen falla. Vissa bedömningar som gjorts beträffande den framtida vattenförbrukningen visar, att förbrukningen kommer att stiga mycket kraftigt. Industrisektorns vattenkonsumtion beräknas — enligt vad jag vidare framhöll — stiga i stort sett i takt med produktionsökningen. Samtidigt utsätts våra vattentillgångar för en tilltagande förorening genom avloppsvatten från industrier och tätorter. Medan ökningen av föroreningen till följd av kommunala avloppsutsläpp kunnat hejdas genom anläggande av reningsverk har föroreningen genom det industriella avloppsvattnet däremot ökat kraftigt. I fråga om luftföroreningarna framhöll jag att det torde vara klarlagt att de innebär risker för människornas hälsa, varjämte de genom korrosion åstadkommer stora ekonomiska förluster. Rökutsläppen från industrier är en av de viktigaste källorna för luftföroreningarna. Mot bakgrunden av den alltmer tilltagande föroreningen av naturen — framför allt av vattnet och luften — framstod enligt min mening föroreningsfrågan som en allt allvarligare samhällsfråga.

I förutnämnda proposition skisserades ett handlingsprogram för det allmännas medverkan i natur- och miljövårdsarbetet. En viktig punkt i ett sådant program borde enligt min mening vara att ställa ökade resurser till förfogande för forskning och tekniskt utvecklingsarbete, som snabbt kan nyttiggöras i det praktiska naturvårdsarbetet. I samband härmed erinrade jag bl. a. om att en särskild utredning — 1964 års naturresursutredning — tillsatts med uppgift att utreda och lägga fram förslag till en ändamålsenlig forskningsorganisation på naturresursområdet.

Som framgått av den tidigare redogörelsen har Sveriges industriförbund framlagt förslag angående inrättande av ett av staten och industrien gemensamt finansierat forskningsinstitut på vatten- och luftvårdsområdet. I anknytning till institutet skulle upprättas ett serviceorgan, vars verksamhet skulle bli självfinansierande. Förslaget har remissbehandlats och därvid tillstyrkts av nära nog samtliga remissinstanser, däribland 1964 års naturresursutredning. Härefter har tillkallats en förhandlingsman för att på statens vägnar uppta förhandlingar med Sveriges industriförbund. Dessa förhandlingar har lett till att avtal träffats med Stiftelsen Industriens vatten- och luftvårdsforskning om inrättande och drift av ett forsknings- och ett serviceorgan på vatten- och luftvårdsområdet. Avtalet, som slutits under förbehåll av Kungl. Maj:ts godkännande, gäller tiden den 1 januari 1966—den 31 december 1970. I anslutning därtill har upprättats förslag till stadgar för institutet.

Det preliminära avtalet innebär, att det nuvarande Skogsindustriernas vattenlaboratorium ombildas till det i avtalet avsedda Institutet för vatten- och luftvårdsforskning och att den vid nämnda laboratorium bedrivna verksam-

heten breddas. Enligt avtalet skall det nya forskningsinstitutet ha till uppgift att i samarbete med universitet, tekniska högskolor och andra vetenskapliga institutioner samt industriens organ på vatten- och luftvårdsområdet bedriva vetenskaplig forskning rörande vatten- och luftföroreningar samt rörande skadeverkningar genom sådana föroreningar. Vidare skall institutet verka för samordning och effektivisering av utvecklingsarbetet för att minska utsläpp av föroreningar samt för att öka insikten om nödvändigheten av att begränsa vatten- och luftföroreningarna. Institutets forskningsuppgifter skall avse problem av nu nämnd art, som sammanhänger med industriell drift, och därmed närbesläktade frågor inom tätbebyggelse.

Enligt avtalet skall staten och stiftelsen bidra med hälften vardera till institutets driftkostnader på sammanlagt 1 050 000 kr. för budgetår. Därjämte åtar sig staten och stiftelsen att bidra med ett engångsanslag på 210 000 kr. vardera för utrustning av institutets forskningslaboratorium. Vidare innehåller avtalet bestämmelser om att, om ytterligare medel av särskilda skäl fordras för att utvidga institutets verksamhet eller löneläget för de anställda ändras på visst närmare angivet sätt, bidragen skall kunna bli föremål för nya förhandlingar. Institutet skall äga motta anslag från annan än staten och stiftelsen för särskilda forskningsuppdrag för annan än staten och stiftelsen enligt kontrakt. Staten åtar sig att, om de lokaler som Skogsindustriernas vattenlaboratorium nu hyr av Ingenjörsvetenskapsakademien och som är avsedda att användas av institutet, inte längre visar sig tillräckliga, hyresfritt ställa behövliga lokaler till förfogande för institutet. Likaså förbinder sig staten att i anslutning till dessa lokaler ställa lokaler till serviceorganets förfogande mot skälig hyra.

Enligt avtalet skall vidare stadgar för institutet fastställas av Kungl. Maj:t. Förhandlingsmannen har framlagt förslag till sådana stadgar. Enligt dessa skall institutets angelägenheter handhas av en styrelse, som består av ordförande och nio ledamöter. Kungl. Maj:t skall utse ordförande, efter hörande av Sveriges industriförbund, samt fyra av de övriga ledamöterna.

Enligt avtalet åtar sig stiftelsen att skapa ett serviceorgan i aktiefbolagsform. Bolagets ändamål skall vara att mot ersättning verkställa undersökningar och utredningar av industriens, kommuners och andra allmänna organs problem rörande vatten- och luftvård och tillhandagå med råd och anvisningar i hithörande frågor. Bolagets verksamhet skall inte ge mer vinst än skälig ränta på nedlagt kapital. Staten skall äga utse en ledamot i styrelsen för bolaget. Styrelserna för institutet och bolaget skall svara för att dessas verksamhet samordnas på lämpligt sätt.

Avtalet träder i kraft den 1 januari 1966 under förutsättning dels att stiftelsen visat att dess intressenter gett bindande utfästelser om bidrag till stiftelsen med minst 525 000 kr. per budgetår samt med minst 210 000 kr. till laboratorieutrustning, dels att avtalet godkänts av Kungl. Maj:t. Av-

talet förlängs på två år om det inte uppsägs senast ett år före avtalstidens utgång och förlängs därefter under samma förutsättning på två år i sänder.

Som jag redan framhållit är det angeläget att insatserna för forskning och tekniskt utvecklingsarbete inom vatten- och luftvårdsområdet ökas. Jag vill i sammanhanget erinra om att i debatten om kvicksilverförgiftningarna i naturen uppmärksamheten riktats mot industriutsläppen i våra vattendrag. Ett samarbete mellan staten och industrien i den form som föreliggande preliminära avtal innebär är enligt min mening ett betydelsefullt bidrag till ansträngningarna att komma till rätta med de allvarliga problemen rörande industriföroreningarna av vattnet och luften. Enligt förhandlingsmannen har det varit angeläget att söka åstadkomma en breddning av forskningsprogrammet till att avse även föroreningsproblem, som sammanhänger med tätbebyggelse. Detta har också beaktats i avtalet såtillvida att efterhand som institutets resurser ökas forskningsprogrammet kommer att breddas.

Förhandlingsmannen har framhållit, att det under förhandlingarna framkommit, att AB Atomenergis anläggningar i Studsvik, särskilt dess biologiska och meteorologiska avdelningar, med fördel skulle kunna användas för uppdragsforskning. Formerna för utnyttjandet av Atomenergis anläggningar bör emellertid enligt förhandlingsmannen ej bindas i avtalet utan det bör i stället ankomma på institutets styrelse att ta ställning härtill.

Avtalet, som utformats i huvudsak enligt de grunder som tillämpas i fråga om s. k. branschforskningsinstitut, tillgodoser enligt min mening de krav som bör ställas i samband med ett stöd till verksamhet av här ifrågasvarande slag. Jag förordar därför att Kungl. Maj:t inhämtar riksdagens bemyndigande att för statens del godkänna avtalet. Därest under avtalstiden behov av smärre jämkningar i avtalet skulle uppkomma, bör Kungl. Maj:t äga för statens del besluta härom. Sådana jämkningar kan bli aktuella t. ex. vid förskjutningar i löneläget. Jag har icke heller någon erinran mot vad förhandlingsmannen anfört om samarbetet mellan forskningsinstitutet och AB Atomenergi.

För ifrågasvarande ändamål bör för budgetåret 1965/66 uppföras ett nytt anslag med rubriken Bidrag till Institutet för vatten- och luftvårdsforskning. Liksom anslagen till flertalet befintliga branschforskningsinstitut bör detta nya anslag vara förslaganslag. Statens bidrag till institutets drift för tiden den 1 januari—den 30 juni 1966 uppgår till 262 500 kr. Därtill kommer engångsbidrag av 210 000 kr. för utrustning av institutet, vilket bör anvisas under innevarande budgetår. Totalt erfordras för innevarande budgetåret alltså 472 500 kr.»

Utskottet. I förevarande proposition föreslås, att Kungl. Maj:t bemyndigas godkänna ett mellan svenska staten och Stiftelsen Industriens vatten- och luftvårdsforskning träffat avtal om inrättande och drift av ett forsk-

nings- och ett serviceorgan på vatten- och luftvårdsområdet. Avtalet innebär, att det nuvarande Skogsindustriernas vattenlaboratorium ombildas till ett Institut för vatten- och luftvårdsforskning och att den vid nämnda laboratorium bedrivna verksamheten breddas. Det nya forskningsinstitutet skall ha till uppgift att i samarbete med universitet, tekniska högskolor och andra vetenskapliga institutioner samt industriens organ på vatten- och luftvårdsområdet bedriva vetenskaplig forskning rörande vatten- och luftföroreningar samt rörande skadeverkningar genom sådana föroreningar. Vidare skall institutet verka för samordning och effektivisering av utvecklingsarbetet för att minska utsläpp av föroreningar samt för att öka insikten om nödvändigheten av att begränsa vatten- och luftföroreningarna. Institutets forskningsuppgifter skall avse problem av nu nämnd art, som sammanhänger med industriell drift, och därmed närbesläktade frågor inom tätbebyggelse. Beträffande serviceorganet stadgas i avtalet att detta skall skapas av stiftelsen i aktiebolags form och ha till ändamål att mot ersättning verkställa undersökningar och utredningar av industriers, kommuners och andra allmänna organs problem rörande vatten- och luftvård och tillhandagå med råd och anvisningar i hithörande frågor. I övrigt innehåller avtalet bl. a. bestämmelser om att staten och stiftelsen skall dels vardera bidra med hälften av institutets driftkostnader på 1 050 000 kr. per budgetår, dels vardera utge ett engångsbidrag på 210 000 kr. för utrustning av institutets forskningslaboratorium. Avtalet träder i kraft den 1 januari 1966 under förutsättning bl. a. att det godkänns av Kungl. Maj:t. Därefter gäller avtalet i första hand t. o. m. december 1970. I propositionen förordas att för ifrågavarande ändamål för budgetåret 1965/66 under ett nytt förslagsanslag med rubriken Bidrag till Institutet för vatten- och luftvårdsforskning anvisas 473 000 kr., varav 210 000 kr. avser förenämnda engångsbidrag.

I likhet med departementschefen anser utskottet ett samarbete mellan staten och industrien i den form som föreliggande avtal innebär vara ett betydelsefullt bidrag till ansträngningarna att komma till rätta med de allvarliga problemen rörande industriföroreningarna av vattnet och luften. Enligt utskottets mening torde verksamheten vid det med propositionen avsedda nya forskningsinstitutet liksom vid det tillämnade serviceorganet kunna förväntas bli ett värdefullt komplement till övriga insatser på området. Det vid propositionen fogade avtalet synes utskottet tillgodose de krav som bör ställas i samband med stöd från statens sida till verksamhet av här ifrågavarande slag. Utskottet förordar därför, att riksdagen lämnar Kungl. Maj:t bemyndigande att för statens del godkänna avtalet. Därest under avtalstiden behov av smärre jämkningar i avtalet skulle uppkomma, t. ex. vid förskjutningar i löneläget, bör såsom departementschefen förordat Kungl. Maj:t äga besluta härom.

Med återopande av det anförda och då utskottet ej heller i övrigt har

någon erinran mot i propositionen gjorda uttalanden och förslag hemställer utskottet,

att riksdagen må

1) bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna avtalet med Stiftelsen Industriens vatten- och luftvårdsforskning om inrättande och drift av ett forsknings- och ett serviceorgan på vatten- och luftvårdsområdet,

2) till *Bidrag till institutet för vatten- och luftvårdsforskning* på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1965/66 under nionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 473 000 kr.

Stockholm den 30 november 1965

På jordbruksutskottets vägnar:

NILS G. HANSSON

Vid detta ärendes slutbehandling har närvarit:

från första kammaren: herrar Hjalmar Nilsson, Lage Svedberg, Carl Eskilsson, Mossberger, Magnusson, Gunnar Pettersson, Manne Olsson, Skårman, fru Hultell och herr Wikberg;

från andra kammaren: herr Hansson i Skegrie, fru Lindskog, herrar Arweson, Eliasson i Moholm, Jonasson, Trana, Eskilsson i Likenäsa, fru Lindberg och herr Berndtsson.